

EGO KİMLİK SÜRECİ ÖLÇEĞİNİN TÜRKÇEYE UYARLAMA GÜVENİRLİK VE GEÇERLİK ÇALIŞMASI

Emel ARSLAN*
Ramazan ARI**

ÖZET

Bu araştırmada Ego Kimlik Süreci Ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması, geçerlik ve güvenilirliğinin incelenmesi amaçlanmıştır. Ego Kimlik Süreci Ölçeğinin Türkçe'ye uyarlanması, geçerlik ve güvenilirlik çalışmaları 228 üniversite öğrencisi üzerinde yapılmıştır. Ego kimlik süreci ölçeği, Balistreri, Busch-Rossnagel, ve Geisinger tarafından 1995 yılında geliştirilmiştir. Ölçek toplam 32 sorudan oluşmaktadır ve 6'lı likert tipi bir ölçektir. Ölçeğin güvenilirliği Cronbach Alfa iç tutarlık katsayısı ve testin tekrar yöntemleriyle yapılmıştır. Geçerliği ise kapsam geçerliği yolu ile bulunmuştur. Elde edilen bulgular, Ego Kimlik Süreci ölçeğinin Türk öğrenciler üzerinde geçerli ve güvenilir olarak kabul edilebilir düzeyde olduğunu ve kullanılabileceğini göstermektedir.

Anahtar Kelimeler: Kimlik, kimlik süreci, güvenilirlik ve geçerlik

ABSTRACT

The aim of this study was to Turkish standardization and the reliability and validity studies of the Ego Identity Process Questionnaire. Turkish standardization and the reliability and validity studies of the Ego Identity Process Questionnaire on 228 undergraduate students were done. Ego Identity Process Questionnaire developed by Balistreri, Busch-Rossnagel, ve Geisinger (1995). Ego Identity Process Questionnaire was consist of 32 items of which values are evaluated according to 6 scores. For reliability, Cronbach Alpha internal consistency and test-retest; and for validity, content validity was utilized. Findings show that this questionnaire can be used acceptable level of validity and reliability for Turkish Undergraduate students.

Keywords: Identity, identity process, reliability ve validity

GİRİŞ

İnsan yaşamı bebeklik, çocukluk, ergenlik, yetişkinlik ve yaşlılık olarak 5 temel döneme ayrılabilir. Bu dönemlerin her birinden diğerine geçişte biyolojik, psikolojik ve sosyal faktörler belirleyici bir özelliğe sahiptir. İnsan yaşamı açısından bu dönemler içerisinde en belirgin olanı belki de ergenlik dönemidir. Hem fizyolojik, hem psikolojik açıdan gerçekleşen değişimler hem de toplumsal açıdan bireyden beklenen görevlerin farklılaşması, ergenlik döneminin birey açısından zorlu bir dönem olmasına neden olur. Bu dönem bireyin, "ben kimim?" sorusuna cevap aradığı, yaşam içerisinde yürüyeceği yol ile ilgili düşüncelerin oluşmaya başladığı dönemdir. Bu oluşan düşünceler temelde ergenin kimliğini ortaya koyma, şekillendirme düşünceleri ile ilgilidir. Erikson (1968)'a göre ergenler, günlük hayattaki ideal örneklerle, daha önceki dönemlerde sahip olduğu beceriler ve roller arasında nasıl bir bağlantı kuracağı sorusunu sıklıkla düşünür

---

* Dr., Selçuk Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi

** Prof. Dr., Selçuk Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi

Genç bireyin bir erişkin olarak yaşama hazır olduğunu duyumsayabilmesi için kimlik duygusunun yeterince oturmuş olması gerekir. Bu yüzden özellikle gençliklerinin sonuna yaklaşmış bireylerde kimlik duygusunu yeterince oturtamamış olma bir sorun oluşturur ve kimi zaman uyumlarını belirgin biçimde bozar. Kimlik duygusunun eksikliğinin yaşandığı böylesi dönemlerde kimlik karmaşası söz konusu olmaktadır. Kimlik karmaşasının bir yüzünü kendini bulamamış ve kendine yabancılaşmış olma kaygısı diğer yüzünü de yaşamda ne yapmak, hangi yoldan yürümek istediğini, hangi değerlere tutunması gerektiğini bilememek oluşturur (Dereboy ve Dereboy, 1997).

Erikson (1980)'a göre, ergenlikte bir kimlik krizinden geçmek normal gelişimin bir parçasıdır. Bu kriz dönemi, önceden kabul edilen fikirlerin, değerlerin ve inançların sorgulanmasını, farklı inanç sistemlerinin ve hayat tarzlarının keşfini içerir. Kriz dönemi seçilen bir hayat yoluna ve inanç ve değerler sistemine bağlılıkla sonuçlanır. Bireyin kimlik krizinin başarılı bir şekilde çözümlenmesi, daha önceki gelişimin (güvene karşı güvensizlik; özerkliğe karşı utanç ve kuşku; girişimciliğe karşı suçluluk; çalışkanlığa karşı aşağılık duygusu) birbirini izleyen evrelerindeki deneyimlerin hepsinden meydana gelen bir sermayeye dayalı bir kimlik kavramı ile sonuçlanır.

Erikson (1968), ergenlik dönemini bireyin kişiliğinin birçok yönünün tutarlı bir benlik duygusu oluşturmak üzere bir araya geldiği bir zaman olduğunu belirtir. Benliğin bütünleşmesi ve bireyin kim olduğunun açıkça farkına varması söz konusudur. Bu farkına varış kimlik duygusu haline gelir.

Ergenliğe girişle birlikte derinden derine başlayan bu süreç, ilerleyen gençlik yıllarında giderek ivme kazanır. Gençin önündeki ödev, yalnızca kim olduğunu değil; kim olarak yaşayacağını da belirlemektir. Bu ödevin gerektiği biçimde yerine getirilmiş olduğunu söylemek için şu dört koşulun gerçekleşmiş olması gerekir. Birincisi; bireyin gerçekçi bir yaşam çizgisi belirlemiş olması, ikincisi; bu çizgiye yönelmiş olması, üçüncüsü; bu çizgiyi tam anlamıyla benimsemiş olması ve dördüncüsü ise; bireysel var oluş tarzının bireyin yakın çevresinde ve giderek toplumda tanınma sağlamasıdır (Dereboy, 1993).

Erikson (1968)'a göre, başarılı kimlik gelişimi, ergenin “keşfetme” ve “kararlılık” süreçleri ile şekillenir. “Keşfetme” boyutu moratoryumu içeren davranışlardır. Moratoryum, yükümlülük almak için hazır olmayan bir kişinin sorumluluklarını ertelediği ya da kendisine zaman ayırarak kişinin güçlendiği bir zaman dilimidir. Psiko-sosyal moratoryum ise; ergenin, yetişkinlik ile ilgili kararlarını ertelediği ve henüz bunun üzerinde düşünmediği anlamına gelmektedir. Bu zaman dilimi ergenliğin bir bölümünde toplumun özel hoşgörüsü ile ortaya çıkar ve sıklıkla geçicidir. Psikososyal moratoryum, ergenin kendisine en uygun olan rolü bulabilmesi için çeşitli yetişkin rollerini denediği önemli bir gelişimsel süreci ifade eder. Ergenlikte “kararlılık” ise, ergenin, toplumun parçası olma kararlılığının onaylanmasıyla az ya da çok karşılanarak sonlanır.

Marcia (1966), Erikson'un kimlik gelişimi ile ilgili görüşleri doğrultusunda dört çeşit kimlik statüsü tanımlamıştır. Bunlar; başarılı kimlik statüsü, bağımlı (ipotekli) kimlik statüsü, moratoryum kimlik statüsü ve kargaşalı kimlik

Ego Kimlik Süreci Ölçeğinin Türkçeye Uyarlama Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması

statüsüdür (Akt. Allison ve Schultz, 2001). Bu kimlik statüleri; Başarılı kimlik statüsü, İpotekli kimlik statüsü, Moratoryum kimlik statüsü ve dağınık kimlik statüsü'dür.

Başarılı kimlik statüsüne sahip olan kişiler bunalım geçirmiş ve bir karara varıp bu kararda bağlanmış kişilerdir. Bu ergenler kimlik aramayla ilgili sorunlarını çözmüş kişilerdir. Bu ergenler çocukken fazla korunmamış ve aileleri kısmen reddedicidir. Dolayısıyla çocuklar zorluklarla nasıl baş edeceklerini öğrenmişlerdir. **İpotekli kimlik** statüsüne sahip kişiler bunalım yaşamışlardır, ama bir karara varmış gibi görünmektedirler. Tabii ki bu karar ebeveynlerin kararlarıdır. **Moratoryum kimlik statüsü**, bunalımı yaşayan, ama çözüm bulamayan kişilerdir. Özellikle Avrupa ve Amerika kültüründeki kişilerin eğitimlerini, işlerini, gelecekle ilgili programlarını askıya alarak başka ülkeleri insanları tanımak amacıyla seyahat etmesi moratoryum kimlik statüsüne örnek verilebilir. **Dağınık kimlik statüsündeki** kişiler henüz bir kimlik bunalımı yaşamamıştır. Dolayısıyla bir karara da bağlanmamışlardır. Marcia'ya göre bu kişiler, en az etkilemenin ve yönlendirmenin bulunduğu aileden gelmektedir (Bacanlı, 2002; Arı, 2005).

Marcia (1964) ilk önceleri, meslek, din ve politika alanlarında kararlı kimliğin ve krizin olması ya da olmaması üzerinde durmuş, daha sonra cinsiyet rolleri, günlük ilişkiler, dostluk ilişkileri alanlarını bu düşüncesine eklemiştir. Grotevant ve arkadaşları ise, kimlik kazanım sürecinde, keşfetme ve kararlılık olarak iki tür ayrıma gitmişlerdir (Akt. Balistreri, Busch-Rossnagel ve Geisinger, 1995). Keşfetme kavramı, bireyin kimlik oluşumu sürecinde hala belirsiz düşüncelerinin olduğunu ve tam bir karara varılmadığını, Kararlılık ise kimlik düşüncesi açısından karara varılmış olduğunu ifade etmektedir.

Bu araştırmanın amacı, kimlik kazanım sürecini, keşfetme ve kararlılık boyutlarında ortaya koyabilecek bir ölçeğin Türkçeye uyarlama, güvenilirlik geçerlik çalışmasını yapmaktır.

YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın, örnekleme, ölçme aracı ve verilerin analizi ile ilgili bilgiler verilmiştir.

Örnekleme

Kimlik süreci ölçeğinin güvenilirlik ve geçerlik çalışması, 2005 yılında Selçuk Üniversitesi, Eğitim Fakültesi'nin ve Mesleki Eğitim Fakültesinin 1. sınıflarında öğrenim gören 109'si erkek, 119'i kız olmak üzere 228 öğrenciye uygulanarak gerçekleştirilmiştir. Ayrıca dil eşdeğerliği için Eğitim Fakültesinin İngilizce öğretmenliği Bölümünün 4. sınıfında okuyan 23'i erkek ve 28'si kız olmak üzere 51 öğrenciye 4 hafta arayla ölçeğin İngilizce ve Türkçe formu uygulanmıştır.

Ölçme Aracı

Orijinal adı, "Ego Identity Process Questionnaire" olan ölçek Balistreri, Busch-Rossnagel ve Geisinger, tarafından 1995 yılında geliştirilmiştir. Ölçek toplam 32 sorudan ve iki alt ölçekten oluşmaktadır. Bunlar "keşfetme" ve

“kararlılık” alt ölçekleridir. Ölçek 6’lı likert tipi bir ölçektir. 32 maddelik ölçeğin, 20’si olumlu, 12’si olumsuz maddedir.. Toplam 16 ile 96 puan arasında değişmektedir. Ölçekten alınan puanların yüksekliği yüksek düzeyde kararlılığı ve yüksek düzeyde keşfetmeyi ifade etmektedir.

Ölçeğin güvenirlik ve geçerlik çalışmasında 17-24 yaşları arasındaki 260 üniversite öğrencisine içtutarlık katsayıları keşfetme alt ölçeği için .76 ve Kararlılık alt ölçeği için .75 olarak bulunmuştur.

Ego Kimlik Süreci ölçeğinin, orijinal çalışmasında ölçek maddelerinin hangi alt ölçeğin içerisinde olduğunun belirlenmesi amacıyla faktör analizi uygulanmamıştır. Alt ölçek maddeleri kuramsal temele dayalı olarak oluşturulmuştur. Ölçeğin kuramsal temele dayalı olarak oluşturulması ve ölçeği geliştiren araştırmacıların maddelerin ve alt ölçeklerin değişmesi konusunda esnek bir görüş bildirmemeleri nedeniyle, ölçeğin Türkçe’ye uyarlama çalışması için de faktör analizi yapılmamıştır.

Verilerin Analizi.

Verilerin analizinde SPSS 11.0 istatistik paket programı kullanılmış ve anlamlılık düzeyi 0.05 olarak alınmıştır.

BULGULAR

Bu bölümde Kimlik Süreci Ölçeğinin Türkçe’ye uyarlama, güvenirlik ve geçerlik çalışmaları için yapılan istatistiklerin sonuçlarına yer verilmiştir.

Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması

Kapsam Geçerliği

Ölçeğin Türkçe formunu oluşturmak için Selçuk Üniversitesi Eğitim Fakültesi İngilizce Eğitimi, Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık, İstatistik ve çocuk gelişimi ve eğitimi alanlarındaki uzmanların görüşlerine başvurulmuştur. Ölçeğin alt boyutları ve cümle bazında uzman çevirileri uygulama alanındaki uzmanların önerileri doğrultusunda ölçeğin nihai formu ortaya konmuştur. Ortaya çıkan form Türk dili ve edebiyatı öğretmenliği ve Türkçe öğretmenliği bölümlerindeki akademisyenlerce Türkçe söz dizini ve anlam yapısı açısından kontrol edilmiş ve düzeltilmiştir. Bu aşamada son olarak ölçek geliştirme uzmanlarınca alt boyut ve madde bazında tüm ifadeler incelenmiştir. Bu şekilde uzman görüşlerine dayalı madde ve test geçerliği sağlanmaya çalışılmıştır.

Dil eşdeğerliği sınaması

Kimlik Süreci Ölçeğinin, İngilizce formu ile yapılmış olan Türkçe çevirisi İngilizce öğretmenliği bölümünde öğrenim gören 51 dördüncü sınıf öğrencisine 4 hafta ara ile uygulanmıştır. Elde edilen veriler sonucunda Pearson momentler çarpım korelasyon katsayısına bakılmış, Türkçe ve İngilizce uygulamaları arasındaki ilişki, “keşfetme” alt ölçeğinin açısından $r= .87$ ve Kararlılık alt ölçeği açısından $r= .84$ olarak bulunmuştur. Bu sonuç, uygulamalar arasındaki tutarlılığın yüksek olduğunu, dolayısıyla dil eşdeğerliğinin sağlandığını göstermektedir.

Ego Kimlik Süreci Ölçeğinin Türkçeye Uyarlama Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması

Güvenirlik

Kimlik süreci ölçeğinin güvenirliliği için test tekrar test ve iç tutarlık yöntemleri ile ayrı ayrı hesaplanmıştır.

Test tekrar test tekniği

Test tekrar test tekniği, güvenirliliğin zamana göre değişmezlik ölçütünü ortaya koymak için yapılır. Zamana göre değişmezlik ölçütü herhangi bir şeyin aynı(benzer) koşullar altında ve belli bir zaman aralığı ile ölçümler sonucu elde edilen veri grupları arasındaki ilişkidir (Karasar, 2000).

Test tekrar test tekniğinin uygulanması amacıyla, Kimlik Süreci Ölçeği'nin Türkçe formu araştırmacı tarafından 2005 yılında Selçuk Üniversitesi, Eğitim Fakültesi'nin ve Mesleki Eğitim Fakültesinin 1. sınıflarında öğrenim gören 109'si erkek, 119'i kız olmak üzere 228 öğrenciye 4 hafta arayla uygulanarak gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin her bir alt ölçeği için test tekrar test yöntemi ile bulunan pearson momentler çarpım korelasyonu katsayıları Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Kimlik süreci ölçeği'nin alt ölçeklerinin test tekrar test yöntemi korelasyon katsayıları

Alt ölçekler	r
Keşfetme	.74
Kararlılık	.71

Yukarıdaki tabloda görüldüğü gibi ölçeğin test tekrar test yöntemi ile elde edilen korelasyon puanlarının “keşfetme” alt ölçeği için $r=.74$, “Kararlılık” alt ölçeği için ise $r=.71$ olduğu bulunmuştur. Bu sonuç ölçeğin her uygulamasında kararlı sonuçlar verdiğini göstermektedir.

İç tutarlık tekniği

İç tutarlık tekniğinin uygulanması amacıyla, Kimlik Süreci Ölçeği'nin Türkçe formu araştırmacı tarafından 228 öğrenciye uygulanarak gerçekleştirilmiştir. Ölçeğin her bir alt ölçeği için iç tutarlık katsayıları tablo 2'de verilmiştir.

Tablo 2. Kimlik Süreci ölçeği'nin alt ölçeklerinin iç tutarlık (Cronbach alpha) katsayıları

Alt ölçekler	İç tutarlık katsayıları
Keşfetme	.73
Kararlılık	.62

Tablo 2 'de görüldüğü gibi Kimlik Süreci Ölçeğinin alt ölçekleri ile ilgili olarak bulunan iç tutarlık katsayıları “keşfetme” alt ölçeği için $r=.73$, “Kararlılık” alt ölçeği için ise $r=.62$ olduğu bulunmuştur. Bu sonuca göre ölçeğin bulunan iç tutarlık katsayılarının yeterli olduğu söylenebilir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırmanın sonucunda ölçeğin dil eşdeğerliği sınaması için yapılan Türkçe ve İngilizce uygulamaları arasındaki korelasyon, “Keşfetme” alt ölçeğin açısından $r = .87$ ve Kararlılık alt ölçeği açısından $r = .84$ olarak bulunmuştur. Ölçeğin her bir alt ölçeği için test tekrar test yöntemi ile bulunan pearson momentler çarpım korelasyonu katsayılarının keşfetme alt ölçeği için $r = .74$, kararlılık alt ölçeği için $r = .71$ olduğu görülmüştür. Ölçeğin her bir alt ölçeği için iç tutarlık (Cronbach alpha) katsayıları “keşfetme” alt ölçeği için $\alpha = .73$, “kararlılık” alt ölçeği için $\alpha = .62$ olarak bulunmuştur.

Sonuç olarak güvenilirlik ve geçerlik ile ilgili elde edilen bulgular, “Ego kimlik Süreci Ölçeği”nin Türk öğrencilerinin kimlik sürecini ortaya koyabilmek için kullanılabileceğini göstermektedir.

Araştırmanın bulgularına dayalı olarak aşağıdaki öneriler geliştirilebilir;

1. İleriki araştırmalarda, “Kimlik Süreci Ölçeği”nin daha ayrıntılı madde analizleri yapılabilir.
2. Farklı yaş grupları üzerinde ölçeğin güvenilirlik ve geçerlik çalışmaları yapılabilir.

KAYNAKÇA

Allison B.N. ve Schultz J.B. (2001). Interpersonal Identity Formation During Early Adolescence. *Adolescence*. 36, 143.

Arı, R. (2005). Gelişim ve Öğrenme, Ankara: Nobel Yayın Dağıtım

Bacanlı, H. (2002). Gelişim ve Öğrenme. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.

Balistreri, E, Busch-Rossnagel, N.A. ve Geisinger, K.F. (1995). Development And Preliminary Validation Of The Ego Identity Process Questionnaire. *Journal of Adolescence*. 18:2, 179-192.

Dereboy, İ.F. (1993). Kimlik bocalaması, Anlamak, Tanımak, Ele Almak. Malatya: Özmert Ofset.

Dereboy, İ.F. ve Dereboy, Ç. (1997). Batılılaşma ve Kimlik Direnci- Psikososyal Bir Yaklaşım. Cumhuriyet, Demokrasi ve Kimlik. Yayına hazırlayan: Nuri Bilgin. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.

Erikson, H.E. (1968). *Identity: Youth and Crisis*. New York: W.W. Norton & Company Inc.

Erikson, E.H. (1980). *Identity and Life Cycle*. New York: W. W. Norton & Company, Inc.

Karasar, N. (2000). *Bilimsel Araştırma Yöntemi*. Ankara: Nobel Yayın Dağıtım.